

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра філософії, історії і політології

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти спеціальності 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва

Одеса

2021

УДК 94(477) (083.13)

Автор-упорядник – викладач кафедри філософії, історії і політології Одеського державного аграрного університету І. В. Федорова

Рецензенти:

кандидат історичних наук, доцент кафедри загальної економічної теорії та економічної політики Одеського національного економічного університету О.К. Луньова

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, історії і політології Одеського державного аграрного університету О.М. Чебан

Федорова І.В. Історія України: методичні вказівки для підготовки до семінарських занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти спеціальності 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва. Одеса: ОДАУ, 2021. 32 с.

Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Історія України» розроблено для підготовки до семінарських занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти спеціальності 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва.

Методичний посібник складено з урахуванням вимог робочої програми зазначеного рівня вищої освіти спеціальності 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва Одеського державного аграрного університету. Надано методичні рекомендації щодо самостійного вивчення тем та методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять з дисципліни «Історія України». Рекомендовано теми рефератів, контрольні запитання для перевірки знань, питання до іспиту та список рекомендованої літератури.

Рекомендовано до друку

Науково-методичною радою ОДАУ

Протокол № 2 від 04.10.2021 р.

Зміст

Передмова	4
Тематика семінарських занять з дисципліни «Історія України» та розподіл навчального часу	5
Змістовий модуль I. Історія України від найдавніших часів до початку XX ст.	6
Семінар 1.	6
Семінар 2	8
Семінар 3	10
Змістовий модуль II. Історія України XX-початку XXI ст.	13
Семінар 4	13
Семінар 5	16
Семінар 6	18
Семінар 7	20
Завдання для індивідуальної роботи	23
Типові екзаменаційні питання	25
Типові ситуаційні питання	29
Література	30
Інформаційні ресурси	32

Передмова

Історія України належить до обов'язкових дисциплін навчального плану початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти спеціальності 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва. Її викладання передуює вивченню інших гуманітарних дисциплін, філософії, політології, соціології. Вивчення історії України є однією з найважливіших умов підготовки високо професійного, духовно зрілого фахівця. Історія України відображає не лише суспільно-політичні та соціально-економічні процеси й етапи боротьби за свободу і незалежність, вона відображає роль самого українського народу у здобутті національного відродження, у розбудові суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави.

Мета дисципліни: розуміння та вивчення студентами історії виникнення й формування українського народу та української державності, утвердження національної самобутності, висвітлення історико-політичного, економічного й культурного процесів в Україні на певних етапах історичного розвитку.

Завдання дисципліни: формування у здобувачів вищої освіти знань щодо закономірностей історичного розвитку українського суспільства, його національної свідомості, активної позиції студентів, патріотичних та морально-етичних переконань майбутніх фахівців.

У результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати: основні теоретичні положення, важливі вузлові проблеми всіх тем навчальної програми, загальні закономірності історичного розвитку; складні, суперечливі явища, процеси історії суспільно-політичного та культурного життя України; тенденції економічного розвитку України та її агропромислового комплексу; орієнтуватися в історичних джерелах і новітній науковій літературі;

вміти: синтезувати набуті знання у відповідне світосприйняття у повсякденній діяльності з метою орієнтації у суспільно-політичному житті, оцінювання суспільних явищ, подій; формувати власну наукову позицію щодо актуальних проблем сьогодення; самостійно осмислювати закономірності історичного розвитку України.

Тематика семінарських занять з дисципліни «Історія України» та розподіл навчального часу

Змістовий модуль I. Історія України від найдавніших часів до початку XX ст.

Семінар 1. Тема: «Давньоруський період української історії» (IX – XIV ст.) – 2 год.

Семінар 2. Тема: «Україна в період польсько-литовської колонізації (XIV-1 пол. XVII ст.). Українська національна революція 17 ст.» – 2 год.

Семінар 3. Тема: «Українські землі у складі Російської та Австрійської імперій» (кін. XVIII – XIX ст.) – 2 год.

Змістовий модуль II. Історія України XX-початку XXI ст.

Семінар 4. Тема: «Українська національно-демократична революція 1917-1920 рр. Боротьба за відродження державності» – 2 год.

Семінар 5. Тема: «Україна у міжвоєнний період» (1920-1939 рр.) – 2 год.

Семінар 6. Тема: «Україна в роки післявоєнної відбудови і подальшого розвитку народного господарства (1945-1985 рр.)» – 2 год.

Семінар 7. Тема: «Основні напрямки розбудови незалежної української держави (1991 – 2020 рр.)» – 2 год.

Змістовий модуль I. Історія України від найдавніших часів до початку XX ст.

Семінарське заняття 1

Тема. Давньоруський період української історії (IX – XIV ст.)

План

1. Створення ранньофеодальної держави східних слов'ян – Київської Русі. Перші князі.
2. Розквіт могутності і слави Київської Русі. Володимир Великий і Ярослав Мудрий.
3. Соціально-економічний розвиток та політичний устрій Київської Русі.
4. Причини і наслідки феодальної роздробленості й занепаду Київської Русі.
5. Боротьба Русі з монголо-татарськими загарбниками.
6. Піднесення Галицько-Волинського князівства. Роман Мстиславович і Данило Галицький.

Питання до самоконтролю

1. Географічні уявлення населення України-Русі.
2. Запровадження християнства: історичне значення.
3. Побутове життя населення Русі.
4. Влада монголо-татар у Подніпров'ї. Залежність від Золотої Орди.

Реферати до теми

1. Роль норманів у формуванні Київської Русі.
2. Нащадки Ярослава Мудрого в Європі.
3. Боротьба з печенігами.
4. Русь і Візантія.
5. Київська Русь і половці.
6. Любецький з'їзд князів та його роль у системі спадковості влади.

Методичні рекомендації

Відповідаючи на перше питання слід проаналізувати основні теорії походження Київської Русі, назвати причини її виникнення, вказати на етапи розвитку, охарактеризувати зовнішню та внутрішню політику перших київських князів.

При відповіді на друге і третє питання студентам необхідно звернути увагу на те, що X-XI століття стали періодом економічного та культурного розквіту Київської держави, досягнення вершин політичної могутності. На конкретних прикладах покажіть яким чином діяльність Володимира Великого та Ярослава Мудрого сприяла централізації та соціально-

економічному розвитку Київської Русі. Дайте оцінку впровадження християнства як державної релігії. Зробіть аналіз соціального складу Давньоруської держави за «Руською Правдою», визначте її значення для розвитку держави.

При вивченні четвертого питання визначте причини феодальної роздробленості Київської Русі, чи був цей процес закономірним. Покажіть негативні наслідки феодальної роздробленості, міжусобних кровопролитних війн які остаточно підірвали сили Давньоруської держави.

П'яте питання теми починаємо з вивчення причин агресії монголо-татар, які завдали остаточно удару Київській державі. Здобувачеві вищої освіти необхідно визначити, коли розпочалася героїчна боротьба українського народу проти монголо-татарської навали. Навести яскраві приклади цієї боротьби, підкреслити її значення для країн Західної Європи.

Розкриваючи шосте питання студенту необхідно визначити, що історія Галицько-Волинського князівства – це складова частина історії Київської Русі періоду феодальної роздрібненості, назвати причини її створення, основні етапи її розвитку. Охарактеризуйте роль князя Романа Мстиславовича і Данила Галицького в історії Галицько-Волинської держави та визначте історичне значення Галицько-Волинського князівства. Студенти мають пояснити походження назви «Україна», а також походження національної символіки.

Література

1. Бойко О. Д. Історія України: Посібник. Вид. 7. Київ : Академвидав, 2018. 717 с.
2. Історія України: підручник / В. А. Качкан, В. М. Левандовський, О. Б. Величко; за ред. В. А. Качкана. 2-ге вид. Київ, 2018. 290 с.
3. Грушевський М. С. Ілюстрована історія України / упоряд. Йосип Брояк. Нове доп. видання. Донецьк : ТОВ ПКФ "БАО", 2003. 736с.
4. Історія України: суспільство, культура, державність: навч. посіб. / П. В. Вербицька. Львів, 2019. 267 с.
5. Король В. Ю. Історія України : навч. посібн. Київ, 2008. 496 с.
6. Світлична В. В. Історія України: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / ред. Ю.М. Алексєєв. 3 вид. Київ : Каравела, 2004. 408с.

Семінарське заняття 2

Тема. Україна в період польсько-литовської колонізації (XIV- I пол. XVII ст.). Українська національна революція XVII ст.

План

1. Україна під владою Великого князівства Литовського.
2. Експансія Польщі в Україну. Загарбання Галичини. Етапи об'єднання Польщі та Литви в єдину державу.
3. Українські землі в складі Речі Посполитої: посилення феодального, національного та релігійного гноблення українського народу.
4. Причини виникнення козацтва та його роль в історії українського народу. Запорозька Січ, устрій, господарство. Дмитро Вишневецький.
5. Боротьба козаків проти турків і татар. Петро Конашевич-Сагайдачний.
6. Козацько-селянські повстання кінця XVI-початку XVII ст.
7. Причини, характер, рушійні сили, мета Національно-визвольної війни українського народу. Характеристика основних етапів визвольної боротьби.
8. Козацька гетьманська держава, її характерні риси.

Питання до самоконтролю

1. Формування Великого князівства Литовського (XII -перша половина XIV ст.).
2. Політика Гедиміна та Ольгерда. Становище руської мови і православної релігії.
3. Кревська унія (1385 р.), посилення влади литовських феодалів. Грюнвальдська битва.
4. Загарбання Польщею Галичини та Західного Поділля.
5. Утворення козацтва. Реєстрові козаки та низові козаки їх правовий статус у Речі Посполитій.
6. Умови формування особистості Б. Хмельницького та його біографія до 1648 р.
7. Б. Хмельницький – полководець.
8. Відродження української держави. Територія, устрій, організація центральної і місцевої влади.
9. Молдавські походи. Кампанія 1651 р. Битви під Берестечком, Білою Церквою. Білоцерківський мирний договір 1651 р. Жванецька битва 1653 р. Українсько-російський договір 1654 р. та його наслідки.

Реферати до теми

1. Боротьба Польського королівства та Великого князівства Литовського за українські землі у другій половині XIV ст.
2. Велике князівство Литовське та Московське князівство у XV-першій половині XVI ст.

3. Демографічні зрушення в українських землях у XIV-XVI ст.
4. Формування української шляхти.
5. Етнічні теорії походження українського козацтва.
6. Суд, покарання й страти у запорозьких козаків.
7. Військове мистецтво запорозького козацтва.
8. П. К. Сагайдачний – життя та діяльність.
9. Українська жінка в козацьку добу.
10. «Шведський вектор» у дипломатії Б.Хмельницького.

Література

1. Бачинська О., Чухліб Т. Козацька Україна після зруйнування Запорозької Січі (1775-1905). Київ, 2021. 352 с.
2. Бойко Олександр Дмитрович. Історія України : Посібник. 2 вид., доп. Київ : Академвидав, 2004. 655 с.
3. Історія України: підручник / В. А. Качкан, В. М. Левандовський, О. Б. Величко; за ред. В. А. Качкана. 2-ге вид. Київ, 2018. 290 с.
4. Король В. Ю. Історія України : навч. посібн. Київ, 2008. 496 с.
5. Лановик Б. Д., Лазарович М.В. Історія України: навч. посібн. Київ, 2006. 598с.
6. Литвин В. М. Історія України : підручник. / відп. ред. Смолій В. Київ, 2013. 991 с.
7. Мітягін В. Ю. Усе. Історія України : довідник / ред. Кульчицький С. Київ, 2010. 240 с.
8. Світлична Валентина Василівна. Історія України: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Ю.М. Алексеев (ред.). – 3 вид. – К. : Каравела, 2004. – 408с.

Методичні рекомендації

При вивченні теми важливо звернути увагу на причини швидкого підпорядкування Литвою руських земель та показати особливості їх входу до Литовської держави.

Розглядаючи друге питання, зверніть увагу на те, що Литовська держава, у складі якої перебувала Україна, скоро сама стала об'єктом зазіхань шляхетської Польщі. Студенту необхідно визначити, в чому кардинально відрізнялось польське проникнення в українські землі від литовського, навести конкретні приклади ставлення польської влади і польських феодалів до українського народу. Необхідно визначити внутрішні та зовнішні причини об'єднання Польщі та Литви в єдину державу – Річ Посполиту, а також розкрити зміст Кревської та Люблінської уній.

Відповідаючи на третє питання необхідно вказати на наслідки входу української земель до складу Речі Посполитої та привести конкретні приклади феодального, національного та релігійного гноблення українського народу, аналізуючи такі історичні джерела, як «Устава на волоки», III Литовський статут та Берестейську церковну унію.

При вивченні четвертого питання важливо розкрити проблему появи та формування козацької верстви населення, вказати на соціально-економічні та політичні причини його виникнення. Визначити походження назви «козак». Зверніть увагу на причини, час та місце заснування Запорізької Січі, як суспільно-політичної організації, визначте характерні ознаки, та етнічний склад українського козацтва. Проаналізуйте ставлення уряду Речі Посполитої до козаків.

При вивченні п'ятого питання розкрийте героїзм українського козацтва у віковій боротьбі проти турецько-татарської агресії, діяльність славного гетьмана Війська Запорізького, видатного полководця і флотоводця Петра Кононовича (Конашевича) Сагайдачного.

У шостому питанні визначить причини козацько-селянських повстань проти Речі Посполитої, дайте характеристику двох хвиль повстання, їх значення для майбутніх визвольних змагань українського народу.

Сьоме питання доцільно розпочати з визначення причин Національно-визвольної війни українського народу проти Речі Посполитої, які мали національно-визвольний, релігійний та соціальний характер, а також рушійних сил, мету та форми боротьби. Звертаємо увагу на періодизацію національно-визвольної війни. В історичній літературі пропонується декілька хронологічних розподілів подій (Світлична В. – п'ять періодів, Бойко О. – три періоди). Проаналізуйте їх.

При вивченні восьмого питання необхідно звернути увагу на здобуток першого періоду війни, що стало запорукою успішного будівництва Української Козацької держави, а також визначити найхарактерніші ознаки держави, яка постала в ході Національної революції.

Семінарське заняття 3

Тема. Українські землі у складі Російської та Австрійської імперій (кін. XVIII – XIX ст.)

План

1. Промисловий переворот і становлення капіталізму в Наддніпрянській Україні.
2. Особливості капіталізації в Західній Україні.
3. Аграрні реформи в Австро-угорській та Російській імперіях. Соціальні зміни, спричинені модернізацією економіки.
4. Національно-визвольний рух в Україні в XIX ст. Національне відродження.
5. Основні напрямки національно-визвольного руху в Західній Україні.

Питання до самоконтролю

1. Розвиток капіталістичних відносин і криза феодальної системи господарювання. Особливості промислового перевороту у Наддніпрянській Україні.
2. Скасування кріпосного права у Західній Україні. Соціальна політика Австрійської монархії.
3. Реформа 1861 р. в Росії та її соціально-економічні наслідки в Україні.
4. Проблема незалежності України в програмних документах декабристів.
5. Кирило-Мефодіївське товариство та участь у ньому Т. Г. Шевченка.
6. Активізація визвольного руху в 1848-1849 рр. «Головна руська рада».
7. Національний рух на Західній Україні «Руська трійця». І. Вагилевич, М. Шашкевич. Я. Головацький, «Русалка Дністрова».

Реферати до теми

1. Колонізація Південної України Російською імперією.
2. Розвиток міст: Одеса, Миколаїв, Херсон, Катеринослав.
3. Реформи середини ХІХ ст. в Австро-Угорщині.
4. Українські землі під час війни з наполеонівською Францією.
5. Масонські ложі.
6. Українське національне відродження в ХІХ ст.

Література

1. Багацький В.В., Кормич Л.І. Історія України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Вид. 3-тє, допов. і переробл. Київ, 2010. 608 с.
2. Бойко О.Д. Історія України: підручник. Вид. 7, стер. Київ, 2018. 717 с
3. Історія України: підручник / В. А. Качкан, В. М. Левандовський, О. Б. Величко; за ред. В. А. Качкана. 2-ге вид. Київ, 2018. 290 с.
4. Історія України: суспільство, культура, державність: навч. посіб. / П. В. Вербицька. Львів, 2019. 267 с.
5. Король В. Ю. Історія України : навч. посібн. Київ, 2008. 496 с.
6. Лановик Б. Д., Лазарович М.В. Історія України: навч. посібн. Київ, 2006. 598с.
7. Литвин В. М. Історія України : підручник. / відп. ред. Смолій В. Київ, 2013. 991 с.
8. Мітягін В. Ю. Усе. Історія України: довідник /ред. Кульчицький С. Київ, 2010. 240 с.

Методичні рекомендації

При вивченні першого питання теми з'ясуємо конкретно історичний стан, в якому перебували українські землі на початку ХІХ століття, а саме – криза кріпосницької й народження капіталістичної системи господарювання. Важливо зрозуміти внутрішній зміст поняття «капіталізм», його основні ознаки та охарактеризувати якісні зміни у промисловості другої половини ХІХ ст., що поклали початок нової буржуазної епохи. Необхідно визначити

роль буржуазних реформ 1860-1870 рр. для подальшого розвитку капіталістичних відносин. Покажіть специфіку проведення реформ в українських землях.

Розгляд другого питання починаємо з'ясовуючи, які саме території опинилися у складі Австро-Угорської імперії й чому її політика була спрямована на те, щоб закріпити на Західній Україні статус аграрно-сировинного придатку.

При вивченні третього питання необхідно звернути увагу на особливості економічного розвитку українських земель напередодні аграрних реформ в Австро-Угорській імперії (1948 р.) та Російській імперії (1861 р.), назвати спільні причини, мету та форму її проведення, визначити соціальні зміни, що були зумовлені модернізацією промисловості та сільського господарства. Необхідно дати оцінку етносоціальній структурі населення українських земель у другій половині XIX ст.

Вивчення четвертого питання доцільно розпочати з визначення причини піднесення національних процесів в Україні, пояснити, чому саме Західна Україна стала центром національного відродження, охарактеризувати його сутність та етапи: етнографічний, культурницький та політичний. Важливо показати роль української інтелігенції, її історичну роль у відродженні національної свідомості українського народу. Покажіть місце і роль України в опозиції царизму на прикладі діяльності декабристів та Кирило-Мефодієвського товариства.

Необхідно дати оцінку ролі першого і другого етапів громадського руху в Україні, показати значення виникнення політичних організацій та партій в Україні, які поширювали державницько-самостійні настрої в українському суспільстві. Зверніть увагу на роль українців у загальноросійському визвольному русі, покажіть, чому стосунки між українським національно-визвольним рухом і загальноросійським революційним рухом були неоднозначними.

Відповідаючи на п'яте питання семінарського заняття необхідно проаналізувати характерні особливості національного відродження в Західній Україні і при цьому показати вплив перших культурно-освітніх організацій на зростання національної свідомості українців, активізацію суспільно-політичного життя в II половині XIX ст. Дайте характеристику трьом напрямкам національно-визвольного руху щодо їх ставлення до питання політичної самостійності України.

Змістовий модуль II. Історія України ХХ-початку ХХІ ст.

Семінарське заняття 4

Тема. Українська національно-демократична революція 1917-1920 рр. Боротьба за відродження державності

План

1. Активізація революційно-визвольної боротьби на початку ХХ ст. Революція 1905-1907 рр. та її вплив на національно-визвольний рух в Україні.
2. Україна в першій світовій війні.
3. Західноукраїнські землі на початку ХХ ст.
4. Лютнева революція 1917 р. в Росії. Виникнення та діяльність Української Центральної Ради.
5. Гетьманський переворот в Україні. Аграрна політика П.Скоропадського.
6. Утворення Директорії УНР та її діяльність. Злука УНР і ЗУНР. Причини поразки української національно-демократичної революції 1917-1920 рр. та її історичне значення.

Питання до самоконтролю

1. Революція 1905-1907 рр. в Україні, її особливості, етапи розвитку, форми боротьби та причини поразки.
2. Перші українські політичні партії у західноукраїнських землях та їх програми.
3. Перші українські політичні партії у Наддніпрянщині та їх програми.
4. Україна в роки Першої світової війни (1914-1918).
5. Становлення української держави у добу Центральної Ради. Основна суть змісту Універсалів Центральної Ради.
6. Українська держава часів П. Скоропадського.

Реферати до теми

1. Історичне значення революції 1905-1907 рр. в Україні.
2. Революційні події в Одесі в роки революції 1905-1907 рр.
3. Створення та діяльність українських політичних партій (на вибір студента).
4. Столипінська аграрна реформа та її наслідки для України.
5. Західноукраїнська народна республіка.
6. Українська держава за Директорії, її здобутки й втрати.

Література

1. Багацький В.В., Кормич Л.І. Історія України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Вид. 3-тє, допов. і переробл. Київ, 2010. 608 с.

2. Бойко О.Д. Історія України: підручник. Вид. 7, стер. Київ, 2018. 717 с.
3. Верстюк В. Соборність в українській суспільно-політичній думці та реальній політиці (до 100-річчя проголошення Акта Злуки). *Український історичний журнал*. 2019. № 1. С. 67-93.
4. Віднянський С. В., Вегеш М. М. Августин Волошин і Карпатська Україна в історії українського державотворення / НАН України. Інститут історії України. Київ, 2021. 372 с.
5. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації ХІХ–ХХ ст. : навч. посібн. Київ, 2019. 656 с.
6. Федорова І. Розвиток культури і освіти в Українській Народній Республіці. *Історичний архів. Наукові студії: збірник наукових праць*. 2019. Вип. 20. С. 103-110

Методичні рекомендації

Вивчення першого питання доцільно розпочати з визначення причин активізації революційної боротьби в Україні на початку ХХ ст. Потрібно визначити характер й рушійні сили революції, проаналізувати її основні етапи. Важливо звернути увагу на активізацію національно-визвольного руху під час революції. Далі, з'ясуйте причини аграрної реформи П. Столипіна, назвіть основні положення реформи та покажіть на фактичному матеріалі її позитивні та негативні наслідки для українського суспільства.

При вивченні другого питання необхідно зрозуміти плани поневолення України, що їх виношували Антанта й Троїстий союз – блоки імперіалістичних держав. Український народ, у той час, був розчленований двома імперіями та змушений воювати між собою за інтереси держав, що намагалися ще більше загарбати Україну. Необхідно показати, як відбувалися воєнні дії на фронтах війни, якими були наслідки окупації царською Росією Галичини й Буковини, визначити ставлення політичних партій до війни.

Відповідаючи на третє питання необхідно показати особливості національно-визвольного руху в Західній Україні, звернути увагу не те, що він мав більші здобутки ніж національно-визвольний рух Наддніпрянщини.

Вивчення четвертого питання доцільно розпочати зі з'ясування впливу подій Лютневої революції 1917р. на активізацію національного руху в Україні. Необхідно акцентувати увагу на тому, що революційні перетворення в Україні розпочалися з виникнення у Києві 4 (17) березня 1917 р. міжпартійного об'єднання – Української Центральної Ради, головою якої був обраний М.С. Грушевський. Охарактеризуйте зміст й значення чотирьох Універсалів Центральної Ради. Особливо необхідно звернути увагу на ІV Універсал, прийнятий 11 січня 1918 р., яким Україна проголошувалася самостійною незалежною суверенною державою. Дайте характеристику тим силам, що нав'язали Україні громадянську війну та визначте причини поразки Центральної Ради.

При розгляді п'ятого питання необхідно проаналізувати основні напрямки внутрішньої та зовнішньої політики П. Скоропадського, показати, що певне економічне піднесення України періоду гетьманату базувалося на

відновленні приватної власності, підтримці вільного підприємництва, наданні можливості промисловим і торговельним колам суттєво впливати на економічну політику влади, на сприянні широкому збуту товарів до Австро-Угорщини та Німеччини. Значні успіхи були досягненні у державотворчій діяльності, культурно-освітній сфері. Зверніть увагу на причини активізації антигетьманських сил в Україні, які призвели до падіння гетьманату.

При вивченні шостого питання, пов'язаного з діяльністю Директорії УНР, необхідно акцентувати увагу на відновленні Української Народної Республіки у грудні 1918 р., охарактеризувати її політику. Розкрити особливості діяльності Директорії на початковому етапі її функціонування, відновлення чинності законів УНР, ухвалення нових документів, щодо передання поміщицької землі селянам без викупу та ін. Звернути увагу, що складність військово-політичної ситуації в значній мірі спричинила кризу влади Директорії. У її влади також не було згоди щодо вирішення важливих питань державотворення. Діячі Директорії не мали чіткого уявлення про перспективи державного будівництва.

Далі доцільно розкрити історичне значення проголошення об'єднання УНР та ЗУНР (Акт Злуки УНР та ЗУНР – 22 січня 1919 р.). З'ясувати причини втрати влади Директорії.

21 березня 1921 р. Польща й РСФРР уклали в Ризі мирний договір, за яким поляки отримували територіальні здобутки, а в обмін на це визнавали більшовицький уряд УСРР і зобов'язувалися заборонити перебування на своїй території всіх антибільшовицьких організацій, включаючи уряд УНР. Це означало завершення доби Директорії.

Завершуємо вивчення теми, визначенням причин поразки Української національно-демократичної революції 1917-1920 рр., в результаті яких перемогли започатковані більшовиками процеси соціальної перебудови суспільства, в якій національним аспектам відводилась другорядна роль. Проте, не досягши своєї мети, революція в Україні започаткувала традиції державності.

У висновках з погляду сьогодення доцільно акцентувати увагу на такі уроки:

– в Україні бракувало політичних сил, здатних втілювати ідеологію консенсусу. Натомість політичні табори, зайнявши діаметрально протилежні позиції, почали діяти на самознищення. Ціною такої боротьби стала втрата Україною шансу стати незалежною демократичною державою;

– будь-яка політична сила, насамперед демократична, яка бере владу і бере на себе відповідальність перед народом мусить діяти наступально і послідовно. Ці дії мають співпадати з настроями та сподіваннями значних верств суспільства;

– у державотворчому процесі опору завжди слід шукати всередині країни, а не за її межами.

Семінарське заняття 5

Тема. Україна у міжвоєнний період (1920-1939 рр.)

План

1. Міжнародно-правовий статус УСРР на початку 20-х років ХХ століття. Створення СРСР.
2. Нова економічна політика та її здійснення в Україні. Сільськогосподарське виробництво в період непу (1921-1928 рр.).
3. Індустріалізація її джерела і наслідки.
4. Колективізація українського села. Голодомор 1932-1933 рр.
5. Утвердження тоталітарного режиму та його трагічні наслідки.

Питання до самоконтролю

1. Політична ситуація в Україні. Голод 1921-1922 рр.
2. НЕП в Україні.
3. Штучний голод 1932-1933 рр. Трагічні наслідки голодомору в Україні.
4. Масові репресії 1930-х рр. «Розстріляне відродження».
5. Західноукраїнські землі у міжвоєнний період.

Реферати до теми

1. Українське національно-культурне відродження 20-30 х рр. ХХ ст
2. Становище Галичини і Волині у складі Польщі в 20-30-х рр. ХХ ст.
3. Становище Закарпаття у складі Чехословаччини. Мюнхенська угода і проголошення незалежності Карпатської України.
4. Тоталітаризм як явище світового порядку. Його суть і особливості в Радянському Союзі.

Література

1. Багацький В.В., Кормич Л.І. Історія України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Вид. 3-тє, допов. і переробл. Київ, 2010. 608 с.
2. Бойко О.Д. Історія України: підручник. Вид. 7, стер. Київ, 2018. 717 с.
3. Голод 1921 – 1923 років в Україні: Збірник документів і матеріалів. Київ, 1993. 239 с.
4. Історія України: підручник / В. А. Качкан, В. М. Левандовський, О. Б. Величко; за ред. В. А. Качкана. 2-ге вид. Київ, 2018. 290 с.
5. Король В. Ю. Історія України : навч. посібн. Київ, 2008. 496 с.
6. Марочко В., Мовчан О. 1932-1933. Хроніка Голодомору в Україні. Київ, 2020. 296 с.

Методичні рекомендації

Розглядаючи перше питання семінарського заняття, важливо звернути увагу на той факт, що на початку 20-х років ХХ ст. в Україні утвердилася

радянська форма державності. В перші роки свого існування радянська Україна намагалася проводити самостійну зовнішню політику. В документах того часу постійно робився акцент на незалежності, суверенітеті УСРР. Офіційні інститути УСРР, як і інших радянських республік, були зовні самостійними, але насправді контролювалися централізованою політичною організацією РКП(б), яка мала монопольну владу. Офіційно відсутність єдиної радянської держави вважалось тимчасовим явищем. Створення СРСР (1922 р.) і входження до нього УСРР, прийняття конституції СРСР(1924 р.) і УСРР (1925 р.) зафіксували обмежений суверенітет, який згодом трансформувався у процес фактичного перетворення України на адміністративну одиницю унітарної держави.

При вивченні другого питання важливо визначити дійсні причини переходу більшовиків до нової економічної політики, її зміст, особливості, наслідки її здійснення в Україні. Нову економічну політику було запроваджено у 1921 р. Вона базувалася на відносно широкому використанні ринкових механізмів і стимулів. Будучи комплексом заходів перехідного періоду НЕП включала: заміну продрозкладки продподатком; використання товарно-грошових відносин; формування інфраструктури ринку; кооперування трудящих; запровадження госпрозрахунку, особистої зацікавленості працівників у результатах праці; тимчасовий допуск капіталістичних елементів в економіку.

З другої половини 20-х років поступово почали змінюватися головні принципи економічної політики, що потребувало застосування інших методів управління економікою, відбувається перехід до командно-адміністративної системи керівництва. Покажіть, як НЕП вплинула на розвиток народного господарства.

При вивченні третього питання важливо розкрити джерела індустріалізації, визначити специфіку її здійснення в Україні.

Розкриваючи четверте питання, необхідно зазначити, що переходом до політики суцільної колективізації у 1929 р. покладено початок кардинальним змінам у сільському господарстві. Основною формою об'єднання селян стала сільськогосподарська артіль (колгосп). Проголосивши політику суцільної колективізації, та визначивши надзвичайно жорсткі строки, радянська влада почала насильно заганяти селян до колгоспів. Насильницька колективізація зруйнувала продуктивні сили села, призвела до страшних людських втрат, голодомору 1932-1933 рр. Ця трагедія стала логічним наслідком злочинної політики сталінського керівництва щодо села.

Розглядати п'яте питання необхідно зі з'ясування причин складання адміністративно-командної системи, тоталітарного режиму, на конкретних прикладах показати методи впливу на різні сфери. Навести приклади масових репресій в усіх соціальних сферах.

Семінарське заняття 6

Тема. Україна в роки післявоєнної відбудови і подальшого розвитку народного господарства (1945-1985 рр.)

План

1. Повоєнний сталінський режим (1945-1953 рр.).
2. Відбудова зруйнованого в роки війни господарства. Труднощі в сільському господарстві. Голод 1946-1947 рр.
3. Запровадження колгоспного ладу в західних областях України.
4. Україна в 1956-1965 рр. Пошук оптимальних шляхів розвитку економіки України.
5. Україна в умовах посилення централізації і тоталітаризму. Застій у суспільно-політичному, економічному і культурному житті (1965-1985 рр.).

Питання до самоконтролю

1. Післявоєнний сталінський режим (1945-1953 рр.). Голод 1946-1947 рр.
2. Українська РСР у період відбудови та розвитку народного господарства.
3. Хрущовські реформи 1956-1965 рр. Пошук оптимальних шляхів розвитку економіки України.
4. Україна під час стагнації. Криза початку 1980-х.
5. Перебудова та гласність М. С. Горбачова.

Реферати до теми

1. Суспільно-політичне життя в Україні наприкінці 40-х початку 50-х років ХХ століття. Сталінські репресії.
2. Спроби запровадження господарських реформ у другій половині 60-х першій половині 80-х рр. ХХ ст., їх зміст і причини невдач.
2. Дисидентський, правозахисний та національно-визвольний рух в Україні 60-80-х років ХХ століття.
3. Політика зросійщення в Україні та її етнополітичні наслідки.

Література

1. Бойко О.Д. Історія України: підручник. Вид. 7, стер. Київ, 2018. 717 с
2. Мітягін В. Ю. Усе. Історія України: довідник/ ред. Кульчицький С. Київ, 2010. 240 с.
3. Рибак І. В., Матвєєв А.Ю. Історія України у проблемному викладі, в особах, термінах, назвах і поняттях : навч. посібник-коментар для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид., доп. Хмельницький, 2004. 143 с.
4. Уривалкін О. М. Історія України в запитаннях та відповідях : посібник. Київ, 2008. 460 с.

Методичні рекомендації

При вивченні першого питання, слід звернути увагу на те, що Друга світова війна, попри її колосальні негативні наслідки, була причиною того, що вперше за багато століть усі українські етнічні території опинилися в межах однієї держави, значно розширилися її межі, а з прийняттям до ООН зріс міжнародний авторитет України. Разом з тим, у повоєнні роки відбувається посилення ідеологічної боротьби, відновлення політичних репресій і терору. Наведіть приклади, що розкривають відродження сталінізму в політичному, економічному та культурному житті українського народу.

Розкриваючи друге питання теми, зважте на те, що відбудова народного господарства в Україні розпочалася ще в 1943 р., одразу після звільнення України від фашистських загарбників. У березні 1946 р. Верховна Рада затвердила п'ятирічний план відбудови і розвитку народного господарства на 1946-1950 рр. Основні завдання четвертої п'ятирічки полягали у відбудові зруйнованих районів держави, відновлення довоєнного рівня промисловості й сільського господарства і навіть його перевищенні.

Характерною рисою радянського керівництва в процесі відбудови було повернення до довоєнної моделі розвитку народного господарства. В основі цієї моделі було проведення індустріалізації, що опиралася на пріоритетний розвиток базових галузей важкої промисловості (паливно-енергетичної, металургійної та машинобудівної) і здійснювалася за рахунок нещадної експлуатації сільського господарства. За 1946-1950 рр. промислове виробництво вже на 15% перевищувало довоєнний рівень. Цьому сприяв і командний метод керування єдиним загальносоюзним господарським комплексом, що з тих часів виправдав себе і приніс швидкі результати. Високі кількісні показники в народному господарстві досягалися за рахунок низької заробітної плати робітників, службовців та майже дармової праці селян, підсобні господарства яких обкладалися високими податками.

При розгляді особливостей відбудови сільського господарства необхідно зважити на те, що вкрай несприятлива ситуація склалася на початку 1946 р. Це вимагало докорінних змін у аграрній політиці та негайної допомоги з боку керівництва СРСР. Але цього не сталося. Під тиском сталінської верхівки уряд УРСР та ЦК КП(б)У планували на 1946 р. форсоване збільшення посівних площ, урожайності та хлібозаготівель. Було вжито надзвичайних заходів для того, щоб будь-якою ціною отримати від колгоспів заплановану кількість хліба. Події розгорталися за сценарієм трагічного 1933 р. Зверніть увагу на те, що третій голод в Україні у 1946-1947 рр. був спричинений, насамперед сталінським керівництвом, яке нехтувало долею мільйонів українців заради імперських інтересів. У той час, коли за межі України сотнями ешелонів вивозився хліб, на всій її території, крім західних областей, вибухнув страшний голод.

У третьому питанні необхідно розкрити хід та наслідки політики «радянзації» західних областей України в політичній, економічній та

соціально-культурній сферах. Назвати стратегічні цілі та дати характеристику тактики ОУН-УПА у повоєнний період.

При вивченні четвертого питання слід проаналізувати реформи, які були здійснені у 1956-1964 рр. під керівництвом М.С. Хрущова в політичній сфері суспільства, управлінні народним господарством, соціальній політиці, сільському господарстві. Визначте позитивні та негативні зміни. Визначте поняття «культ особи», «десталінізація», «шістдесятники».

Вивчаючи п'яте питання теми зверніть увагу на зміни у політичному, економічному і культурному житті УРСР після відставки М.С. Хрущова та обрання на посаду голови держави Л.І. Брежнєва. Визначте реформи, що почалися в управлінні народним господарством з 1965р, розкрийте їх сутність. Покажіть причини «застою» в розвитку СРСР. Проаналізуйте основні напрямки дисидентського руху в УРСР.

Семінарське заняття 7

Тема. Основні напрямки розбудови незалежної української держави (1991 – 2020 рр.)

План

1. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. та його історичне значення. Становлення та розвиток української державності.
2. Помаранчева революція причини і наслідки.
3. Революція Гідності. Україна в умовах військової Агресії Росії.
4. Основні напрямки економічної та соціальної політики України. Аграрна політика в сучасних умовах.
5. Україна в новому геополітичному просторі. Зовнішньополітичний курс України в сучасну добу.

Питання до самоконтролю

1. Національне відродження України. Створення Народного руху України (1989). Вибори до Верховної Ради України та місцевих Рад 1990 р.
2. Акт про державну незалежність України. Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р.
3. «Експерименти» реформ початку 90-х рр. ХХ ст.
4. Президентство Л. Кучми.
5. Помаранчева революція, президентство В. Ющенко.
6. Революція Гідності.
7. Основні напрямки реформування економіки і соціальної сфери на сучасному етапі.

Реферати до теми

1. Національно-державне відродження в Україні в сучасних умовах.
2. Участь України у вирішенні глобальних проблем сучасності.
3. Етнополітична ситуація в сучасній Україні.
4. Україна в умовах військової агресії Росії. Волонтерський рух.
5. Україна і європейський інтеграційний процес.

Література

1. Гайдуцький П.І. Незабутні реформи в Україні 1991–2017. Київ, 2017. 852 с.
2. Дециньський Л. Є., Панюк А. В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність. Львів : Видавництво Національного ун-ту «Львівська політехніка», 2001. 424с.
3. Забужко О., Терент Т. Літопис самовидців: дев'ять місяців українського спротиву. Київ, 2014. 320 с.
4. Задорожний О. Українська Революція гідності, агресія РФ і міжнародне право. Київ, 2014. 986 с.
5. Кошкіна С. Майдан. Нерозказана історія : головне розслідування подій Революції Гідності / ред. М. Іванцова. Київ, 2015. 384с.
6. Кравченко В. Вадим Пристайко: Допомога НАТО робить Україну сильнішою в протидії російській агресії. // Інформаційно-аналітичний тижневик «Дзеркало тижня». 2017. № 27. С. 1-2.
7. Остафійчук В.Ф. Історія України. Сучасне бачення. 4-е вид.-Київ, 2008.
8. Світлична В.В. Історія України: навч. посібн. (Україна в умовах розбудови незалежності. Революція гідності (1991-2018 рр.)). Київ, 2019. 408 с.

Методичні рекомендації

При розгляді першого питання необхідно визначити сутність і основні етапи перебудови, яка почалася в СРСР у 1985 р., після обрання на посаду Генерального секретаря ЦК КПРС М. С. Горбачова. Покажіть наслідки перебудови. Зверніть увагу на те, що 24 серпня 1991 р. позачергова сесія Верховної Ради України прийняла «Акт проголошення незалежності України», проголосила створення самостійної української держави під назвою «Україна». З моменту проголошення незалежності на території країни ставали чинними тільки її закони. Цим документом Верховної Ради було призначено новий політико-правовий статус України. Акт проголошення незалежності України базувався на праві нації на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами. Територія України оголошувалася недоторканною й неподільною. Проголосивши Україну незалежною державою Верховна Рада також прийняла рішення про проведення 1 грудня 1991 р. Всеукраїнського референдуму, на якому народ України, схваливши Акт, висловився за незалежність України.

Зверніть увагу на те, що проголошення незалежності України поклало початок перехідному періоду, що виразився у змінах різних сфер суспільного життя. У політичній сфері – це перехід від тоталітаризму до демократії; в економічній сфері – від командної до ринкової економіки; у соціальній – від людини гвинтика до активного творця власної долі; в гуманітарній – від класових до загальнолюдських цінностей; у міжнародній – від об'єкта до суб'єкта геополітики. Головне завдання полягало в побудові власної державності і реального суверенітету.

Необхідно розкрити основні напрямки економічної та соціальної політики України та шляхи її здійснення. Особливу увагу слід звернути на аграрну політику, визначити її основні етапи. В чому полягає сутність аграрної реформи? Розкрийте основні шляхи її здійснення. Зверніть увагу на земельну реформу, яка є ядром аграрної реформи. Визначити її основні завдання.

Важливо звернуть увагу, що досягнення Україною незалежності змінило її статус на міжнародній арені. З цього часу проводиться власна, самостійна зовнішня політика держави, головним принципом якої є задекларований демократизм та розширення економічного співробітництва.

Надзвичайно важливим геополітичним вектором для нашої держави з самого початку 90-х років були відносини з європейськими країнами. В попередні роки Україна штучно була відділена від Європи. Втім її сучасний європейський вибір сформувався на об'єктивних чинниках і визнавався не тільки культурно-цивілізаційним прагненням українців, а й суто геополітичними реаліями: адже Україна – європейська держава, що розташована в самому центрі Європи. Налагоджується співробітництво з Європейським Союзом, щорічно зростає тоговельний оборот. Україну було прийнято до багатьох європейських міжнародних інституцій: Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції і розвитку, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, Світової організації торгівлі. Поширилося співробітництво з НАТО. У 1994 р. Україна офіційно ввійшла до Ради Європи. Таким чином, визначається і поступово реалізується шлях входження України до європейської сім'ї цивілізованих народів. Міжнародна діяльність нашої держави, її засади були закладені в «Основних напрямках зовнішньої політики України» (2 липня 1993 р.), у яких визначено демократичний зовнішньо-політичний курс України. У документі наголошується, що неодмінною умовою розбудови української державності є її активне та повномасштабне входження до світового співтовариства.

У зовнішньополітичному курсі України приділяється велике значення розширенню її участі в європейському регіональному співробітництві, активна участь у діяльності ООН, співпраця з державами Європейського Союзу та НАТО.

У другому питанні необхідно визначити причини, суть, наслідки «Помаранчевої революції». Здобутки та проблеми за часів президента

Віктора Ющенка. Характеризувати соціально-політичну ситуацію в Україні під час президентських виборів 2010 року.

У третьому питанні потрібно визначити причини, що призвели до революції Революції Гідності 2013-2014 рр. та агресії Росії проти України. Розглянути початок Євромайдану, спроби його розгону, прийняття «диктаторських законів». Повалення режиму В. Януковича. Герої «Небесної сотні». Важливо визначити соціально-політичне становище України після перемоги Євромайдану (кінець лютого – листопад 2014). Розглядаємо становище України в умовах військової агресії Росії. Анексія Криму. АТО. Покажіть важливе значення волонтерського руху. Визначте соціально-політичний стан України після президентських виборів 25 травня 2014 року. Проаналізуйте основні напрямки соціально-економічного розвитку України з 2014 року. Євроінтеграційний поступ України. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС: перспективи та механізми імплементації. Режим безвізового в'їзду до країни ЄС. Томос і створення ПЦУ.

У четвертому питанні важливо визначити місце і роль сільськогосподарського виробництва України в розбудові української держави. Проаналізувати аграрне питання у платформах політичних партій України, розкрити сутність і напрями земельної реформ, удосконалення економічних відносин на селі. Визначаємо соціально-економічні та правові передумови становлення та розвитку різних форм власності, розглядаємо плюралізм власності та форм господарювання. Визначаємо як відбувалась зміна форм та методів господарювання у реформованих виробничих і невиробничих структурах агропромислового комплексу. Розкриваємо соціальні та соціально-психологічні аспекти реформ у агропромисловому комплексі. Демографічно-трудова потенціал аграрної сфери.

У п'ятому питанні, підводячи підсумок вивчення теми, визначаємо історичний шлях українського народу і найголовніші уроки історії його боротьби за свободу, незалежність, соборність і державність.

Завдання для індивідуальної роботи

1. Історія України в дослідженнях Д. Дорошенка і М. Костомарова.
2. Погляди М. Грушевського щодо самобутності історії України.
3. Історична література про роль варягів у Давньоруській державі.
4. Київська Русь і Візантія: характер взаємовідносин.
5. Хрещення Київської Русі.
6. Історичний портрет Володимира Великого.
7. Монголо-татарське нашествя в історії України.
8. Історичний портрет Данила Галицького.
9. Українські землі у складі Великого князівства Литовсько-Руського.
10. Грюнвальдська битва та її історичне значення.
11. Україна XVI ст. очима іноземців.
12. Історичні версії й легенди щодо заснування міста Одеса.

13. Історичний портрет Б. Хмельницького.
14. Переяславська Рада: оцінка у сучасній історіографії.
15. Гетьман Іван Мазепа в оцінках сучасників і нащадків.
16. Наступ російського царизму на українську автономію XVIII ст.
17. Вплив ідей Великої Французької революції на українське суспільство.
18. Декабристський рух в українській історії.
19. Реформи другої половини XIX ст. Селянська реформа 1861 р.
20. Сторінки історії України у творчості Т. Шевченка.
21. Суспільно-політичний рух в Україні у XIX ст.
22. Соціально-економічні та політичні процеси в Україні початку XX ст.
23. Україна у Першій світовій війні.
24. Лютнева буржуазно-демократична революція 1917 р. в Російській імперії та її вплив на Україну.
25. Історичний портрет М.С.Грушевського.
26. Українська Центральна Рада: створення, діяльність, роль у формуванні української державності.
27. Історичні витоки українського парламентаризму.
28. Історичний портрет Павла Скоропадського.
29. Революційний рух на західноукраїнських землях. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки.
30. Відбудова народного господарства України на засадах непу (1921-1928 рр.).
31. Політика індустріалізації: мета, хід, підсумки.
32. Колективізація в Україні: як це було.
33. Репресії 30-х років XX ст. в Україні.
34. Голодомор 1932–1933 рр.: причини та наслідки.
35. Затвердження тоталітарного режиму в Україні, його суть та наслідки.
36. Західноукраїнські землі у міжвоєнний період (20-30 ті рр. XX ст.).
37. Початок другої світової війни. Приєднання західноукраїнських земель до складу УРСР та їх радянізація.
38. Рух опору на окупованій території України у часи Другої світової війни.
39. Визволення України від нацистських загарбників. Внесок українського народу до перемоги над фашистською Німеччиною та її союзниками.
40. Посилення тоталітарного режиму в Україні у повоєнні роки. Ідеологічний наступ сталінізму.
41. Історичний портрет М.С. Хрущова.
42. В.М. Чорновіл: життя й доля.
43. Політична опозиція в СРСР 60-80-х рр. XX ст. Дисиденти та шістдесятники, їх роль у національно-культурному житті України.
44. П. Шелест і В. Щербицький: однорідність і полярність українських радянських політиків.
45. Перебудова в СРСР: мета та реальність.
46. Чорнобильська катастрофа в Україні - трагічні наслідки.
47. Шляхи і доля української еміграції.

48. Українські вчені та світова наука ХХ ст.
49. Розпад СРСР: причини і наслідки.
50. Національно-державне відродження України (кінець ХХ-початок ХХІ ст.)
51. Політичний портрет Л.М.Кравчука.
52. Місце України в сучасних міжнародних відносинах.
53. Національно-державне будівництво в Україні на сучасному етапі.
54. «Помаранчева революція» та її вплив на суспільно-політичний розвиток України.
55. Шляхи реформування аграрного сектора економіки України в умовах ринкових відносин. Соціальні проблеми українського села.
56. Україна і європейський інтеграційний процес.
57. Політична криза в Україні 2013-2014 рр. Євромайдан його вплив на суспільно-політичний розвиток України.
58. Україна в умовах військової агресії Росії.
59. Конституційний процес. Основні положення Конституції України та їх значення для утвердження національної державності.
60. Геополітична ситуація в сучасній Україні.

Типові екзаменаційні питання

1. Предмет і завдання курсу «Історія України» та його місце в системі гуманітарних наук. Джерела та історіографія української історії.
2. Формування людської цивілізації на території України. Неолітична революція, перехід до відтворюючого господарства на території України. Трипільська культура.
3. Створення перших державних об'єднань на території України. Кімерійці, скіфи, сармати, таври.
4. Антична колонізація Північного Причорномор'я та її наслідки.
5. Східні слов'яни у давнину, їх заняття, побут, звичаї.
6. Виникнення і становлення Київської Русі (кінець ІХ-Х ст.). Перші князі, їх роль у розбудові держави.
7. Суспільно-політичний устрій та соціально-економічний розвиток Київської Русі.
8. Київська Русь в період своєї могутності і слави. Володимир Великий і Ярослав Мудрий: порівняльна характеристика їх діяльності.
9. Реформи Володимира Великого, їх значення для централізації Давньоруської держави.
10. Хрещення Русі, його історичне значення.
11. Київська Русь за часів князювання Ярослава Мудрого та його наступників. «Руська правда».
12. Київська Русь за часів феодальної роздрібненості (середина ХІІ-перша половина ХІІІ ст.)

13. Галицько-Волинська держава та її політичний розвиток у XII-першій половині XIV ст.
14. Роль Галицько-Волинської держави в історії української державності.
15. Давньоруські князівства у боротьбі проти монголо-татарської навали.
16. Культура Київської Русі, її вплив на економічну та духовну сфери життя.
17. Давньоруська держава та її роль у світовій історії.
18. Українські землі у складі Великого Князівства Литовського, особливості розвитку.
19. Соціально-економічний розвиток українських земель у XIV-XVI ст.
20. Україна в складі Речі Посполитої: посилення соціально-економічного, національного і релігійного гніту.
21. Берестейська (Брестська) церковна унія, її наслідки для українського народу.
22. Братства, їх роль в активізації культурного життя XVI-XVII ст.
23. Виникнення козацтва та його роль в історії українського народу.
24. Запорозька Січ: адміністративно-політичний устрій, економічна та військова організація українського козацтва.
25. Боротьба українських козаків проти турецько-татарської агресії. П. Сагайдачний – видатний військовий та політичний діяч України.
26. Козацько-селянські повстання кінця XVI-першої половини XVII ст.
27. Передумови, мета, характер, рушійні сили та періодизація Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст.
28. Воєнні дії під керівництвом Б. Хмельницького в ході Національно-визвольної війни українського народу 1648-1653 рр. Зборівський та Білоцерківський договори.
29. Утворення Української козацько-гетьманської держави (1648-1657), її характерні риси.
30. Переяславська Рада. Договір України з Росією 1654 р. (Березневі статті), його наслідки.
31. Гетьман І. Виговський, його боротьба за збереження незалежності України. Гадяцький договір 1658 р.
32. Поділ України на Лівобережну та Правобережну у другій половині XVII ст. Руїна.
33. Державотворча діяльність гетьмана П. Дорошенка, особливості його внутрішньої і зовнішньої політики.
34. Вхід України до складу Російської імперії. Наступ на політичну автономію України після її приєднання до Росії (друга половина XVII-XVIII ст.).
35. Гетьман Іван Мазепа і його спроба відновити державну незалежність України.
36. «Конституція» Пилипа Орлика (1710 р.), її значення в розвитку суспільно-політичної думки в Україні.
37. Тимчасове відновлення Гетьманщини в Україні. Данило Апостол. Кирило Розумовський.

38. Соціально-економічний розвиток України наприкінці XVII-XVIII ст.
39. Ліквідація російським самодержавством автономії України. Зруйнування Запорізької Січі. Скасування козацького ладу. Закріпачення селян (XVIII ст.).
40. Правобережна Україна та західноукраїнські землі у XVIII ст.
41. Національно-визвольна та антифеодальна боротьба народних мас України у XVIII ст. Гайдамацький та опришківський рухи. Коліївщина.
42. Три поділи Польщі і об'єднання Правобережної і Лівобережної України.
43. Україна у російсько-турецьких війнах другої половини XVIII ст. Освоєння Південної України. Заснування та розвиток м. Одеси.
44. Політичне та соціально-економічне становище України в першій половині XIX ст. Посилення кризи феодально-кріпосницької системи.
45. Західноукраїнські землі під владою Австрійської імперії, (кінець XVIII-перша половина XIX ст.). Аграрна реформа 1848 р.
46. Суспільні рухи в Україні в першій половині XIX ст. Декабристський рух.
47. Початок українського національного відродження. Кирило-Мефодіївське братство та його історичне значення.
48. Т.Г. Шевченко, його роль в духовному відродженні українського народу.
49. Аграрна реформа 1861 р. Скасування кріпосного права в Наддніпрянській Україні.
50. Розвиток капіталізму в Україні у другій половині XIX ст.
51. Суспільні течії та рухи в Україні другої половини XIX ст.
52. Національно-визвольний рух в Україні в другій половині XIX ст.
53. Західноукраїнські землі в другій половині XIX-на початку XX ст.
54. Соціально-економічні та політичні процеси в Україні початку XX ст.
55. Україна під час революції 1905-1907 рр.
56. Столипінська аграрна реформа та її наслідки для України.
57. Україна в роки Першої світової війни.
58. Піднесення національно-визвольного руху в Україні після Лютневої демократичної революції 1917 р. Утворення Центральної Ради та її роль у формуванні української державності. УНР.
59. М. С. Грушевський – видатний історик, політик, перший президент України.
60. Українська держава 1918 р. Аграрна політика Павла Скоропадського.
61. Відродження УНР. Директорія та її політика, причини поразки.
62. Революційно-визвольний рух на західно-українських землях. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки. Акт злуки УНР і ЗУНР.
63. Історичне значення та основні висновки національних визвольних змагань 1917-1921 рр.
64. Встановлення влади рад в Україні. Соціально-економічне і політичне становище України на початку 20-х рр. XX ст.
65. Нова економічна політика. Відбудова народного господарства України на засадах Непу (1921-1928 рр.).

66. Промисловий розвиток України у 20-30-х роках ХХ ст. Наслідки індустріалізації, особливості її здійснення в Україні.
67. Колективізація в Україні: методи її здійснення, соціальні та демографічні наслідки.
68. Голодомор в Україні (1932-1933 рр.), його соціально-політичні наслідки.
69. Затвердження тоталітарного режиму в Україні, його сутність, механізми реалізації, наслідки.
70. Культурний розвиток України у 20-30-х рр. ХХ ст. Трагедія української інтелігенції в умовах тоталітарного режиму.
71. Західноукраїнські землі в міжвоєнний період (20-30-ті роки ХХ ст.).
72. Початок Другої світової війни. Приєднання західноукраїнських земель до складу УРСР та їх радянізація.
73. Напад нацистської Німеччини на СРСР. Трагічні наслідки бойових дій у 1941-1942 роках, окупаційний режим на території України.
74. Рух опору в Україні в роки Другої світової війни, партизанський рух, діяльність ОУН-УПА.
75. Визволення України від гітлерівських окупантів. Внесок українського народу у розгром нацистської Німеччини.
76. Політичні, соціальні і демографічні наслідки Другої світової війни для українського народу.
77. Відбудова народного господарства України у повоєнні роки. Труднощі у сільському господарстві. Голод 1946-1947 рр.
78. Включення УРСР у повоєнний період у світову політику як однієї з фундаторів і членів ООН. Участь України в роботі ООН та інших міжнародних організацій.
79. Посилення тоталітарного режиму в Україні у повоєнні роки. Ідеологічний наступ сталінізму.
80. Соціально-політичний та економічний розвиток України в 50-х-першій половині 60-х рр. Десталінізація, її сутність і наслідки.
81. Політична опозиція в СРСР 60-80-х років ХХ ст. Дисиденти та шістдесятники, їх роль у національно-культурному житті України.
82. Нестабільність економічного розвитку України в умовах посилення централізації і тоталітаризму. Наростання кризових явищ (1965-1985 рр.).
83. Основні етапи перебудови та її наслідки для України.
84. Національне відродження України: основні напрями. Акт проголошення незалежності України та його історичне значення (1991 р.).
85. Соціально-економічне становище України в сучасних умовах. Основні напрями економічної і соціальної політики в Україні.
86. Україна у світовому політичному процесі. Зовнішня політика України, її пріоритети (1991-2012 рр.).
87. Державна символіка України (прапор, герб, гімн) та її історичне походження.
88. Конституційний процес. Основні положення Конституції України та їх значення для утвердження національної державності.

89. Шляхи реформування аграрного сектора економіки України в умовах ринкових відносин.
90. Історія України і формування громадянської позиції, національної свідомості майбутніх фахівців.

Типові ситуаційні питання

1. Визначте основні етапи формування людської цивілізації на території України. Дайте характеристику особливостей трипільської культури.
2. Дайте характеристику розвитку античних міст – держав Північного Причорномор'я, визначте їх наслідки.
3. Складіть порівняльну характеристику діяльності перших князів (Олега, Ігоря, Ольги, Святослава), визначте їх роль у розвитку Київської Русі.
4. Дайте характеристику діяльності Володимира Великого. Визначте значення реформ Володимира Великого для централізації Київської Русі.
5. Охарактеризуйте внесок Ярослава Мудрого (1019-1054 рр.) у розвиток Київської Русі.
6. Складіть порівняльну характеристику діяльності Володимира Великого і Ярослава Мудрого, визначте їх роль у розвитку Київської Русі.
7. Визначте історичне значення прийняття християнства в Київській Русі.
8. Визначте причини і характерні ознаки феодальної роздробленості Київської Русі (середина XII-перша половина XIII ст.).
9. Обґрунтуйте роль Давньоруської держави у світовій історії.
10. Визначте роль Галицько-Волинської держави в історії української державності.
11. Визначте причини виникнення козацтва та його роль в історії українського народу.
12. Складіть характеристику передумов Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст. Визначте мету, характер, рушійні сили та основні періоди війни.
13. Дайте характеристику договору України з Росією 1654 р. (Березневі статті), визначте його наслідки.
14. Визначте умови створення і характерні риси Української козацько-гетьманської держави (1648-1657).
15. Визначте причини поділу України на Лівобережну та Правобережну у другій половині XVII ст. Охарактеризуйте соціально-політичну сутність та наслідки «Руїни» (друга половина XVII ст.).
16. Визначте значення «Конституції» Пилипа Орлика (1710 р.) для розвитку суспільно-політичної думки в Україні.

17. Дайте характеристику політики російського самодержавства щодо України у XVIII ст. Визначте причини і наслідки зруйнування Запорозької Січі, скасування козацького ладу, закріпачення селян у XVIII ст.

18. Охарактеризуйте діяльність М. С. Грушевського як видатного історика, політика, голови Центральної Ради, першого президента України.

19. Визначте історичне значення та основні уроки національних визвольних змагань 1917-1920 рр.

20. Визначте характерні риси соціально-економічного і політичного становища в Україні в умовах встановлення влади рад на початку 20-х рр. XX ст.

21. Визначте особливості проведення нової економічної політики в Україні (1921-1928 рр.).

22. Розкрийте сутність тоталітарного режиму та його наслідки в Україні.

23. Проаналізуйте сутність політики радянської влади в галузі сільського господарства, особливості колективізації.

24. Охарактеризуйте початок Другої світової війни. Визначте, яке місце займала Україна в загарбницьких планах нацистської Німеччини.

25. Дайте характеристику соціально-політичного та економічного розвитку України в 50-х-першій половині 60-х рр. XX ст.

26. Визначте характерні ознаки демократизації суспільно-політичного життя в УРСР у період перебудови (1985-1991 рр.).

27. Обґрунтуйте значення Акту проголошення незалежності України (1991 р.) для відродження української державності.

28. Дайте характеристику основних положень Конституції України, їх значення для утвердження національної державності.

29. Визначте характерні риси соціально-економічних перетворень в Україні на сучасному етапі.

30. Розкрийте основні напрямки зовнішньої політики України у новітню добу (1991-2012 рр.).

Література

Базова

1. Бойко О.Д. Історія України: підручник. Вид. 7, стер. Київ, 2018. 717 с.
2. Історія України: підручник / В. А. Качкан, В. М. Левандовський, О. Б. Величко; за ред. В. А. Качкана. 2-ге вид. Київ, 2018. 290 с.
3. Історія України: суспільство, культура, державність: навч. посіб. / П. В. Вербицька. Львів, 2019. 267 с.
4. Король В. Ю. Історія України : навч. посібн. Київ, 2008. 496 с.
5. Лановик Б. Д., Лазарович М.В. Історія України: навч. посібн. Київ, 2006. 598с.

6. Литвин В. М. Історія України: підручник. / відп. ред. Смолій В. Київ, 2013. 991 с.
7. Мітягін В. Ю. Усе. Історія України: довідник. / ред. Кульчицький С. Київ, 2010. 240 с.
8. Рибак І. В., Матвеев А.Ю. Історія України у проблемному викладі, в особах, термінах, назвах і поняттях : навч. посібник-коментар для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид., доп. Хмельницький, 2004. 143 с.
9. Світлична В. В. Історія України : (Україна в умовах розбудови незалежності. Революція гідності 1991–2018) : навч. посібн. Київ, 2019. 408 с.
10. Хмарський В. М. Історія України: конспект лекцій. Одеса, 2019. 117 с.

Допоміжна

1. Аркас М. Історія України-Русі / упоряд. Роман Коваль. Репринтне видання. Київ, 2020. 392 с.
2. Бачинська О., Чухліб Т. Козацька Україна після зруйнування Запорозької Січі (1775-1905). Київ, 2021. 352 с.
3. Верстюк В. Соборність в українській суспільно-політичній думці та реальній політиці (до 100-річчя проголошення Акта Злуки). *Український історичний журнал*. 2019. № 1. С. 67-93.
4. Вирський Д. Річ Посполита про козаків (1560-і – початок 1650-х рр.) / НАН України. Інститут історії України. Київ, 2021. 288 с.
5. Віднянський С. В., Вегеш М. М. Августин Волошин і Карпатська Україна в історії українського державотворення / НАН України. Інститут історії України. Київ, 2021. 372 с.
6. Гайдуцький П.І. Незабутні реформи в Україні 1991–2017. Київ, 2017. 852 с.
7. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації ХІХ–ХХ ст. : навч. посібн. Київ, 2019. 656 с.
8. Драч І. Українська діаспора. Харків, 2019. 288 с.
9. Забужко О. Літопис самовидців: Дев'ять місяців українського спротиву / О. Забужко ; упоряд. Т. Терен. Київ, 2014. 320 с.
10. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Київ, 2019. 56 с.
11. Хрестоматія з історії України: для здобувачів першого освіт. рівня «бакалавр» / упоряд. В. Полторак. Одеса, 2020. 163 с.
12. Історія України в особах. Козаччина / В. М. Горобець; упоряд., авт. передм. В. М. Горобець. Київ, 2000. 300 с.

Інформаційні ресурси

1. Інститут історії України НАН України URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe>
2. Історична веб-хрестоматія URL: http://geocities.com/ua_ukraine/ukrainerus.html
3. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua>
4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
5. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/>
6. Уроки історії: Голодомор 1932–1933 рр. URL: <http://golodomor.org.ua/>
7. Бойко О. Д. Історія України: підручник. Київ, 2010. URL: <http://ellib.org.ua/books/files/history/hist3/index.html>
8. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації XIX–XX ст.: навч. посібн. Київ, 2019. URL: <http://history.franko.lviv.ua/>